ULUSAL ZAFERİMİZİ TAÇLANDIRAN KENT:

MUDANYA

Mudanya Belediyesi

Yayına Hazırlayan:
Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu

ISBN 978-975-93629-2-8

1. Basım: Eylül 2007

Yayın Hazırlık: Uludağ
Baskı: Kavhan Matbaası - İstanbul

Anahtar Kelimeler: Türk Kurtuluş Savaşı, Mudanya, Mudanya Mütarekesi,
Bursa Tarihi

Gaye Kitabevi
Emir Hanı No: 47 Ulucami / BURSA
Tel - Faks 0 224 224 13 90

ULUSAL ZAFERİMİZİ TAÇLANDIRAN KENT:
MUDANYA

Yayına Hazırlayan:
Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu

Yayın Kurulu:
Prof. Dr. Özer Ergenç
Prof. Dr. Tayyar Arı
Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu

Gaye Kitabevi
BURSA 2007

İçindekiler

ÖNSÖZ 7
Erol DEMİRHİSAR

Mudanya Kitabı 11
Hilmi Haşal

BİRİNCİ BÖLÜM 13
MUDANYANIN DÜNÜ BUGÜNÜ VE GELECEĞİ 13

Antik Dönemde Mudanya (Myrleia-Apamea) 14
Kamil DOĞANCI

Mudanya Tarihinden Sayfalar 21
Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU

Yüz Yıl Önce Mudanya (Bisikletle Bir Gezi) 31
İbnülcemal Ahmet Tevfik

MUDANYA 39

Mudanyalı Bir Hayırsever: Hayri İpar 41

Mudanya Tahir Paşa Konağı 45
Dilek YILDIZ

Mudanya'nın Bugünü ve Geleceği 49
Ali ÇINAR

Bilimin Işığı Mudanya'yı Aydınlatacak 71

Mudanya'nın Ulusal Mücadele Kahramanı: Şükrü Çavuş 75

İKİNCİ BÖLÜM 77
MUDANYA MÜTAREKESİNİN 85. YILI BİLİMSEL ARAŞTIRMA SONUÇLARI 77

Mudanya Mütarekesi'nin Anlamı 79
Prof. Dr. Ergün AYBARS

Yeni Türk Devleti'ni Mudanya Sürecinde Savunan İki Devlet Adamı: Gazi Mustafa Kemal Paşa ve İsmet Paşa 85
Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU

Mondoros'tan Mudanya'ya (Esaretten Hürriyete) 97
Prof. Dr. Yaşar AKBIYIK

Mudanya'nın Kurtuluşu 101
Yılmaz AKKILIÇ

Mudanya Mütarekesi Sürecinde Yunanistan'ın Niyeti 111
Prof. Dr. Cemalettin TAŞKIRAN

Türkiye Aleyhindeki "Kutsal" İttifak: Amerika'da Yunan ve Ermeni Lobileri..... 117
Prof. Dr. Tayyar ARI

Yirmialtı Ağustostan Onsekiz Eylüle Barışa Giden Yolda Yaşanan Gelişmeler..... 127
Doç. Dr. Saime YÜCEER

Mudanya Bırakışması'na Giden Yolda İzmir ve İzmir Kamuoyu 137
Doç.Dr. Kemal ARI

Mondros Mütarekesi'nden İşgale Kadar Bursa'nın Sosyal ve Ekonomik Yaşamına Dair Gözlemler 145
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KAYA

Mudanya Mütarekesi Öncesi Yaşanan Gerginliklerin Ulusal Basına Yansımaları..... 161
Dr.Dilşen İNCE ERDOĞAN

Mudanya Mütareke Günlüğü ve Ateşkes Anlaşması 171
Fulya DÜVENCİ KARAKOÇ

Mudanya Mütarekesi Sonrasında Refet Paşanın İstanbul'daki Faaliyetleri..... 181
Seher BOYKOY

Antik Dönemde Mudanya (Myrleia-Apamea)

Myrleia (Mudanya), İç Bithynia'da Prusa'nın kuzeybatısındaki Cius Körfezinde Colophon kolonisi olarak kurulmuştur.[1] Myrleia'nın Ionia kentlerinden Colophon tarafından kurulmuş olduğu antik tarihçilerden Plinius[2] ve Mela[3] tarafından onaylamıştır. Konu tartışmalı olmakla birlikte M.Ö. 4–3.yy arasındaki bazı sikke tiplerindeki benzerlik bu görüşü desteklemektedir.[4] Kent Propontis'in güney sahili boyunca uzanır. Macedonia kralı Philip V Pergamon krallığı ile yaptığı savaş sırasında kenti ele geçirmiş ve kayınbiraderi olan Bithynia kralı Prusias I'a (M.Ö. 228-M.Ö. 182) vermiştir.[5] Prusias I şehri yeniden inşa etmiş ve karısının ismine izafeten şehrin adını Apameia olarak değiştirmiştir[6] Dasyclium ve Cius arasındaki mevkii antik coğrafyacılar tarafından bilinmesine rağmen[7] Plinius bu kenti komşusu Germanicopolis gibi iç bölgeye yerleştirmektedir.[8] Strabon bu noktada çok açık değildir. Sadece Myrleia'nın Cius'un komşusu ve Prusa'ya çok yakın olduğunu belirtmekle yetinmektedir.[9] Ayrıca Romalı komutan Triarius'un Apamea'yı nasıl ele geçirdiğini anlatan Appianus'a göre yerleşim sahilden fazla uzakta değildi.[10]

---

[1] Plinius, *Historia Naturalis*, V, 148, ed. H. R. Racham, Loeb Classical Library, London, 1947.

[2] Plinius, *a.g.e.*, V 148-9.

[3] Pomponius Mela, *Chorographia*, I, 88: "... trans Ryndacum est Dascylos et quam Colophonii conlocavere Myrlea", ed. A. Silberman, Paris, 1988.

[4] W.H. Waddington-E. Babelon-Th. Reinach, Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure: Bithynie, Paris, 1908 vd., s. 246; D. R. Wilson, The Historical Geography of Bithynia, Paphlagonia and Pontus in the Greek and Roman Periods, Oxford University, 1961, s. 66.

[5] Strabon, *Geographika* XII 4.3, çev. Adnan Pekman, *Antik Anadolu Coğrafyası* (12-13-14), Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul, 1991; B.F. Haris-North Ryde, "Bithynia: Roman Sovereignty and Survival of Hellenism", *ANRW*, ed. Hildegard Temporini, Berlin-New York, 1980, s. 861.

[6] Strabon, *Geographika*, XII 4.3; E. L. Hicks, "Three Inscriptions from Asia Minor", *JHS*, Vol. 27, 1907, s. 228.

[7] Pomponius Mela, *a.g.e.*, I 88.

[8] Plinius, *a.g.e.*, V 143; V 149.

[9] Strabon, *a.g.e.*, XII 4.3; Wilson, *a.g.e.*, s. 65.

[10] Appianus, *Mithridateios*, 77, ed. by H. White, Loeb Classical Library, London, 1955.

Pompeius'un düzenlemelerinden (M.Ö. 63) sonra kent sikke basmaya başlamıştır.[11] Kentte sorunların görüşüldüğü bir meclis vardı.[12] Apameia Roma'nın Bithynia eyaletindeki 12 civitates'inden biri idi.[13] Romalılar zamanında Apamea diğer Bithynia kentlerinden farklı bir statüye sahipti.[14] Caesar M.Ö. 44'te kente "Colonia Iulia Concordia" unvanını vermiştir.[15] Roma imparatorları, Cumhuriyetin eyaletleri bir sömürü unsuru olarak gören politikasını terk etmiş ve eyalet kentlerinin ekonomik bakımdan kalkındırılması ve idari açıdan geliştirilmesi için çaba harcamışlardır. Bithynia'da bu süreç Apamea kentine Caesar tarafından *colonia* statüsü verilmesiyle başlamıştır.[16] *Colonia*'lar *Ius Italicum*'a tabii kentler olup bu kanuna göre Roma'ya haraç ödemekten muaf idiler. Anadolu'daki en erken Roma kolonisi olarak bilinen Apameia da Roma'ya haraç ödemiyordu.[17] Apameia'nın bu statüyü kazanmasında askeri nedenlerin ön plana çıktığı bilinmektedir. Apameia kenti gerek politik gerekse vatandaşlarına sunduğu haklar bakımından eyalet geri kalanıyla tamamıyla farklı bir niteliğe sahipti.[18]

Sikke: İmparator Augustus dönemi Apameia sikkesi

[11] W.H. Waddington-E. Babelon-Th. Reinach, *Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure: Bithynie,* Paris, 1908 vd, s. 340-1, nr. 28-31.

[12] A.H.M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Clarendon Press, Oxford, 1971, s. 159; D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor I-II*, Princeton, 1950, s. 1231, nr. 34; A.D. Macro, "The Cities of Asia Minor Under the Roman Imperium", *ANRW*, ed. Hildegard Temporini, Walter de Gruyter, Berlin-New York, 1980, s. 665.

[13] Bu dönemde bir yerleşim birimine *civitas* denebilmesi için bazı şartları yerine getirmiş olması gerekiyordu. Öncelikle bu yerde sütunlu caddeler ve marketler (halk pazarları), su kemerleri ve çeşmeler, tapınaklar, gymnasium, hamamlar, stadium, hipodrom, tiyatro, odeon gibi yapıların olması gerekiyordu. Bunlara çeşitli idari işlerin yürütüldüğü magistratus kurullarının daireleri, kayıt dairesi, hazine binası, boule ve demos gibi yapılar da eklenebilir. Ayrıca *strategos* ve *grammateis* gibi görevlilerin bulunması da şarttı. (D. Magie, *a.g.e.*, s. 1315, nr. 21; M. Ali Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 112, İzmir, 2000, s. 171). Halk toplantıları için genellikle tiyatro kullanılırdı ve nadiren özel toplantı salonu vardı. Bundan başka savunma zorunluluğu, şehir surlarını da gerektirmiştir. (A.H.M. Jones, *a.g.e.*, s. 236).

[14] Plinius, *Epistulae,* X 47/48, çev: Ç. Dürüşken-E. Özbayoğlu, *Genç Plinius'un Anadolu Mektupları*, İstanbul, 1999; Plinius, *Historia Naturalis*, V 143: "...sicut Apamea, quae nunc Myrlea Colophoniorum..", ed. H. R. Racham, Loeb Classical Library, London, 1947; V 149: "...ceterum intus in Bithynia colonia Apamena,...".; Claudius Ptolemaeus, *Geographia*, V,1, ed. C. Müller, 2 vols. + maps, Paris, 1883-1901. Books 6-8, ed. C.F.A. Nobbe, Leipzig, 1833-45. Book 6.1-6.21, ed. H. Humbach and S. Ziegler, *Ptolemy Geography*, Book 6, Part 1, Wiesbaden, 1998.

[15] Haris-Ryde, *a.g.e,*, s. 873; Macro, *a.g.e.*, s. 675.

[16] Haris-Ryde, *a.g.e.*, s. 873; Macro, *a.g.e.*, s. 675.

[17] Plinius, *Historia Naturalis*, V 124; Plinius, E*epistulae,* X 47; D. Magie, *a.g.e*, s. 36-37

[18] A. N. Sherwin-White, *The Roman Citizenship*, Oxford University Press, New York, 1973, s. 320; H. Palaz Erdemir, "Roma'nın Küçük Asya'da İdari Bir Meselesi: Bağımsız Şehirler", *Adayla*, No. VII, 2004, s. 175.

Roma Apamea'dan batıya doğru Lampsacus, Parium ve Cyzicus gibi diğer koloniler vasıtasıyla Küçük Asia'nın kuzeyi boyunca bir garnizon çizgisi oluşturulmuştur.[19] Caesar bu koloniler vasıtasıyla daha sonra imparatorluk döneminde buraların Romalılaşmasını sağlamıştır. Bu dönemde basılan sikkelerde "Iulia" ismini görüyoruz.[20] Apameia'nın siyasi organizasyon yapısı Roma'ya özgü bir şablona dayanıyordu. Bu nedenle Apamea, Bithynia valilerinin tam denetiminden bağımsız olarak *Ius Italicum*'a tabii idi. Bu yasa eyalet görevlilerinin müdahalesine karşı yerel yönetime belirli bir derecede yerel yargılama yetkisi ve özgürlük veriyordu. Apameia gerek politik gerekse vatandaşlarına sunduğu haklar bakımından eyalet geri kalanıyla tamamıyla farklı bir niteliğe sahipti. Fakat yerel yargılama hakkı ve yerel yönetimin özgürlükleri yasal limitler içinde sınırlandırılmıştı.[21] Kent hesaplarını kontrol etmek isteyen Bithynia valisi Genç Plinius kent halkının direnişiyle karşılaşmıştır. Plinius (M.S. 111-113) imparator Traianus'a yazdığı mektuplarda bu durumdan söz etmiştir.[22] Plinius Bithynia valisi ve idarecisi olarak Apamea'nın kamu borçlarını, gelirlerini ve giderlerini incelemek istemişse de, Apamea'lılar Plinius'un bu isteğine prensip olarak olumlu bakmalarına rağmen daha önceden eyalet valisinin incelemesinden muaf olduklarını ileri sürmüşlerdir. Plinius durumu imparator Traianus'a bildirmiş ve karşılığında Apamea'lıların talepleri lehinde olan şu cevabı almıştır:

> *"Remuneranda est igitur probitas eorum, ut iam nunc sciant hoc, quod inspecturus es, ex mea voluntae saluis, quae habent, privilegiis esse facturum"*[23]

Myrleia'nın sosyal hayatı hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyoruz. Yazıtlar M.S. 2. yy.a aittir[24]. Bu yazıtlar Myrleia'da Asklepios'a adanmış bir altar veya tapınak olduğuna işaret ederler. Tapınağın yanından veya içinden yapay bir kanalla (διώρυξ) olasılıkla Prusa'nın şifalı sularından getirilen temiz bir dere (su) geçiyordu.[25] Prusalı hatip Dion Chrysostomos Apamea'nın en önemli iki uğraşısının gemi yapımı ve deniz ticareti olan yoğun bir ticari şehir olduğunu ve Apamea'nın, Prusa'ya liman olarak hizmet ettiğini belirtmiştir.[26] Kent şimdi olduğu gibi antik dönemlerde de Prusa'ya gitmek isteyenler için doğal bir iskele vazifesi görüyordu.[27] Bu iki yerleşim arasındaki kuş uçuşu mesafe 10 km, karayoluyla yaklaşık 20 km'dir.[28] Kent tiyatrosunun şehrin 1 km. güneydoğusunda olduğunun tespiti ve Vespasianus[29] dönemine ait resmi yazıtların bulun-

---

[19] G.W. Bowersock, *Augustus and the Greek World*, Oxford, 1965, s. 62-3; Haris-Ryde, *a.g.e.*, s. 873.

[20] W.H. Waddington-E. Babelon-Th. Reinach, Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure: Bithynie, s. 246, Paris, 1908 vd., s. 251, nr. 37; S. Jonathon Storey, Bithynia: History and Administration to the Time of Pliny the Younger, Edmonton, 1998, s. 30.

[21] Sherwin-White, *a.g.e.*, s. 320; Erdemir,*a.g.e.*, s. 175.

[22] Plinius, *Epistulae,* X 47-48; Erdemir, *a.g.e.*, s. 178.

[23] Plinius, *Epistulae,* X 48.

[24] Hicks, *a.g.e*, s. 228.

[25] Hicks, *a.g.e.*, s. 228.

[26] Dion Chrysostomos, *Orationes*, XL 30-33, English translation by H. L. Crosby, Loeb Classical Library, London, 1962.

[27] Hicks, *a.g.e.*, s. 228.

[28] Hicks, *a.g.e*, s. 228.

[29] *CIL* III 335.

ması şehrin kurulduğu yeri işaret etmektedir.[30] Diğer kalıntılar çoğunlukla Bizans dönemine aittir. Fakat tiyatro Roma değil Grek tarzını yansıtır. Tiyatro kıyı çizgisinden sadece 400 metre uzakta, iki dar derin vadinin ayırdığı küçük bir plato üzerinde, denize ve limana bakan şehrin akropolisi üzerinde yer almaktadır.[31] Plinius'un şehri *intus* (=içeride, denizden uzakta) diye tarif etmesi bu nedenle hatalıdır.

Sikke: Roma imparatoru Elagabalus (M.S. 218-222) döneminde Apamea'da (Mudanya) basılmış olan sikke. Sikkenin ön yüzünde "IMP C M AVRELIVS ANTONINVS AV", arka yüzünde ise "C· I C· A D·D" yazısı göze çarpmaktadır.[32]

Prusa'da yetiştirilen ürünler Apamea limanına getiriliyor ve buradan gemilerle ihraç ediliyordu.[33] Apamea, Prusa kentinin limanı idi. Hem stratejik hem de ticari açıdan Prusa için önemli bir yere sahipti. Antikçağda deniz ticaretinin önemi de göz önünde tutulunca Prusa-Apamea arasındaki karayolunun önemi daha iyi anlaşılır. Denizle bağlantısını garanti altına almak isteyen Prusa bir liman kenti olan Apamea ile iyi ilişkilerini sürdürmeye gayret etmiştir.

Apamea kenti M.S. 58'deki Goth baskınından kurtulamamış ve şehir büyük çapta yağmalanmıştır.[34]

Kamil DOĞANCI[35]

---

[30] G. Perrot, Exploration archéologique de la Galatie et de la Bithynie, d'une partie de la Mysie, de la Phrygie, de la Cappadoce et du Pont, 2 vol., 1872, Paris, s. 12; D.R. Wilson, a.g.e., s. 65.

[31] D.R. Wilson, *a.g.e.*, s. 65 vd.

[32] W.H. Waddington-E. Babelon-Th. Reinach, Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure: Bithynie, Paris, 1908, s. 91.

[33] Nancy Patricia Langer, Power and Propaganda: Relations Between Rome and Bithynia under the Empire, University of Virginia, Virginia, 1981, s. 5.

[34] R.T. Ridley, *History of Rome (A Documented Analysis)*, Roma, 1987, s. 558; D. Magie, *a.g.e.*, s. 704 vd.

[35] Dr., Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi

P O N T U S
P.
CONSTANTINOPOLIS
BYZANTIUM
Bosphorus
Chalcedon
PROPONTIS
MARIANDYNI
Heraclea Pontica
Acherusia
Sangarius Fl.
Eleus
Nicomedia
Nicaea
Prusa
Apollonia
Lacus Apollonitis
Dascylium
Latonia
Hadrianopolis
Gangra
Amastris
Sinope
Amisus
Trapezus
Cerasus
Polemonium
Comana
Ancyra
Juliopolis
Pessinus
Tavium
Parthenius Fl.
Halys Fl.
Iris Fl.
Thermodon Fl.
Phazemon
Eupatoria
Sarpedon
Zela
Phanarea
Lycastus
Cabira
Neocaesarea
Pontus Galaticus
Pontus Polemoniacus
Cappadocia
Galatia
Bithynia
Paphlagonia
Mysia
Lydia
Phrygia
Pisidia
Lycaonia
Pamphylia
Cilicia
Isauria
Lycia
Caria
Pactetus
Sangia
Archelaïs
Dadastana
Colyaeum
Germanicopolis
Tyana
Iconium
Derbe
Lystra
Antioch
Apollonia
Dorylaeum
Prusias ad Hypium
Prusias ad Mare
Nicomedia
Chalcedon
Byzantium
Bosphorus
Sangarius Fl.
Acherusia
Heraclea Pontica

M. Ali Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 112, İzmir, 2000.

Nancy Patricia Langer, *Power and Propaganda: Relations Between Rome and Bithynia under the Empire*, University of Virginia, Virginia, 1981.

Plinius d. J., *Historia Naturalis*, ed. H. R. Racham, Loeb Classical Library, London, 1947.

Plinius, *Epistulae,* çev: Ç. Dürüşken-E. Özbayoğlu, *Genç Plinius'un Anadolu Mektupları*, İstanbul, 1999.

Pomponius Mela, *Chorographia,* ed. A. Silberman, Paris, 1988.

R.T. Ridley, *History of Rome (A Documented Analysis)*, Roma, 1987.

S. Jonathon Storey, *Bithynia: History and Administration to the Time of Pliny the Younger*, Edmonton, 1998.

Strabon, *Geographika,* çev. Adnan Pekman, *Antik Anadolu Coğrafyası* (12-13-14), Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul, 1991.

W.H. Waddington-E. Babelon-Th. Reinach, *Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure: Bithynie*, Paris, 1908 vd.